

INTERNATIONAL ASSOCIATION
RAZI
FOR MEDICINE & PSYCHOTHERAPY

UNIVERSITÄTS
KLINIKUM
TABRIZ

Philipps
Universität
Marburg

PSYCHOLOGISCHES INSTITUT
FÜR KLINISCHE PSYCHOLOGIE
UND PSYCHOTHERAPIE
UNIVERSITÄT
DUISBURG ESSEN
Department of Psychological
Science & Psychotherapy

چهارمین کنفرانس بین‌المللی روان‌تنی

ارزیابی و مداخلات روانشناختی در اختلالات روان‌تنی
اعتیاد و اختلالات روان‌تنی

۲۶ تا ۲۸ مهر ۱۳۹۱

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

رابطه بین ترس از بد ریختی بدنی و اختلالات روانشناختی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تبریز

بابک محمدی^۱ - مهدی زارع^۲ - امیر احمدی^۳ - علی ربیعی^۴ - حسین آقازاده^۵

چکیده

آدمی در طول زندگی، تصویری از بدن خود را درونی می‌کند و عوامل مختلف زیستی، محیطی و روانشناختی در شکل‌گیری تصویر بدنی نقش دارند. هدف ما در این پژوهش شناسایی ماهیت ترس از تصویر بدنی و رابطه‌ی آن با برخی ویژگی‌های روان‌شناختی است. به این دلیل با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۲۶۳ آزمودنی (شامل ۹۶ مرد و ۱۶۷ زن) انتخاب شدند ابزار تحقیق شامل پرسش‌نامه‌ی SCL90-R و ترس از تصویر بدنی (body Image Concern Inventory) برای آزمون فرضیه استفاده شد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام نشان می‌دهد که بهترین متغیر پیش‌بینی‌کننده‌ی ترس از بد ریختی بدنی در کل دانشجویان متغیر پیش‌بین حساسیت بین فردی است.

The Relation between Fear of body Shapelessness and Psychological Dysfunctions among Students of Tabriz Islamic Azad University

Abstract

The human internalizes image of his/her body during life and Various elements Such as, biological environmental, Psychological Play a role in it's forming.

The Purpose of us in the Present research is to recognize the nature of fear of body image and it's relation with some of Psychological characteristics.

۱ - نویسنده مسئول: کارشناس، دانشگاه آزاد تبریز، آذربایجان شرقی، تبریز، babak_psychology_1369@yahoo.com

۲ - کارشناس، دانشگاه آزاد تبریز

۳ - کارشناس، دانشگاه آزاد تبریز

۴ - کارشناس، دانشگاه آزاد تبریز

۵ - کارشناس، دانشگاه آزاد تبریز

Because of this reason, 263 subjects (96 male and 167 female) has been selected by simple random sampling. The research tool include of SCL-90-R questionnaire and (Body Image concern Inventory) that was utilized to test hypothesis. The results of multiple regression analysis, step by step show that most important indicative variable of fear of body shapelessness in all students is the prediction variable of interpersonal sensibility.

مقدمه

آدمی در طول زندگی، تصویری از بدن خود را درونی می کند و عوامل مختلف زیستی، محیطی و روانشناختی در شکل گیری تصویر بدنی نقش دارند. متخصصان بهداشت روانی به دلیل اهمیت تصویر بدنی در ارتباطات اجتماعی و روابط بین فردی تحقیقات متعددی را در این زمینه انجام داده و نتایج یافته های آن نشان می دهد که برخی افراد اشتغال ذهنی مداومی درباره ی ظاهر جسمانی خود دارند و علی رغم طبیعی یا تقریباً طبیعی بودن ظاهر جسمانی، ترس مفرط و نگران کننده ای را از زشت یا غیر جذاب بودن خود گزارش می کنند (فیلیپز، دیدی و منراد، ۲۰۰۷). این ویژگی را اختلال بد ریختی بدنی نامیده و یافته های تحقیقی نشان می دهد که مبتلایان به ترس از بد ریختی بدنی دارای دو مجموعه علائم و سواسی وابسته به ظاهر بدنی (برای مثال، تصور بزرگ بودن جنه، اندازه ی صورت، کم پشتی موها و موی صورت) و علائم جبری وابسته به ظاهر بدنی (برای مثال، اجتناب از آینه، واریسی بخش های مختلف جسمانی در آینه، رفتارهای تکراری جبری آرایشی و پوشاندن صورت) هستند. یافته های تحقیقی بلینو و همکاران (۲۰۰۶) و فیلیپز (۱۹۹۶) نشان می دهد که شیوع ترس از بد ریختی بدنی یا ترس از تصویر بدنی در جمعیت عمومی حدود ۲ درصد و در جمعیت های روانپزشکی ۱۲ درصد است. یک مطالعه ی تحقیقاتی جامع (بیبی، ۱۹۹۸) نشان می دهد که ۷۰ درصد دانشجویان دانشگاه از ظاهر جسمانی خود ناراضی هستند و ترس از تصویر بدنی خویش دارند و ۲۸ درصد به اختلال بد ریختی بدنی مبتال هستند. یافته های تحقیقی توصیف میکنند که ترس از بد ریختی بدنی یا نارضایتی از ظاهر جسمانی با اختلالات روانپزشکی (برای مثال، افسردگی، وسواس، هراس اجتماعی، اضطراب و سو مصرف مواد) رابطه دارد. علاوه بر این ویل و رایلی (۲۰۰۱) گزارش می کنند که بین ترس از بد ریختی و رفتار وسواسی رابطه وجود دارد به طوری که در این افراد، انواع رفتارهای وسواسی - جبری برای پیدا کردن نقص ذهنی شکل می گیرد، برای مثال، واریسی مکرر صورت در آینه برای پیدا کردن جوش یا معاینه مکرر بدن برای پیدا کردن خال یا جوش. زنان و مردان با ترس از ظاهر جسمانی اغلب از خلق منفی، افسردگی و اضطراب رنج می برند و از روابط اجتماعی با دیگران گریزان هستند. در نمونه ای از دانشجویان دختر در کشور ترکیه، ۴۳/۸٪ نارضایتی بدنی، ۴۵٪ از نقش جسمانی، ۸۵٪ رفتار وسواسی آرایشی، ۶۵٪ کناره جویی اجتماعی به دلیل احساس نازیبایی و ۴/۸٪ معیارهای کامل اختلال بد ریختی بدنی را نشان می دهند. هدف ما در این پژوهش شناسایی ماهیت ترس از تصویر بدنی و رابطه ی آن با برخی ویژگی های روان شناختی است.

روش

این تحقیق از نوع همبستگی است. در این تحقیق اختلالات روان شناختی متغیر پیش بین و ترس از بد ریختی بدنی متغیر ملاک می باشد. جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه دانشجویان کارشناسی دانشکده های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز هستند که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ مشغول به تحصیل بودند. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده ۲۶۳ آمودنی (شامل ۹۶ مرد و ۱۶۷ زن) انتخاب شدند. میانگین سن دانشجویان (۲۱/۵۲) بود.

ابزار سنجش

ابزار تحقیق شامل پرسش نامه ی SCL90-R و ترس از تصویر بدنی (body Image Concern Inventory) برای آزمون فرضیه استفاده شد. پرسش نامه ی ترس از تصویر بدنی ۱۹ ماده است که برای نخستین بار توسط لیتتون، اکسام و پوری (۲۰۰۵) ساخته و اعتبار یابی شد. پایایی این پرسش نامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ است. در تحقیق کنونی ضریب همبستگی بین مقیاس ترس از تصویر بدنی و مقیاس ترس از ارزیابی منفی از ظاهر جسمانی، $r = 0/55$ و ضرایب همبستگی مقیاس ترس از تصویر بدنی با مقیاس ترس از ارزیابی منفی $r = 0/43$ که در سطح $p < 0/001$ معنی دار هستند. نتایج یافته های کنونی نشان می دهد که مقیاس ترس از تصویر بدنی از ویژگی های روان سنجی مطلوبی برخوردار است. مقیاس SCL90-R یک ابزار خود گزارشی رایج برای سنجش آسیب شناسی روانی است. این فهرست ۹۰ نشانه، شامل ۹ عامل مستقل جسمانی سازی، وسواسی-جبری، حساسیت بین فردی، افسردگی، اضطراب، خصومت، هراس، افکار پارانوئیدی و روان گسستگی است. در تحقیق کنونی، برای محاسبه ی پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضرایب پایایی به ترتیب برای ابعاد ۹ گانه، جسمانی سازی (۰/۸۵)، وسواس-جبری (۰/۸۲)، حساسیت بین فردی (۰/۸۳)، افسردگی (۰/۸۸)، اضطراب (۰/۸۳)، خصومت (۰/۷۶)، هراس (۰/۷۵)، افکار پارانوئیدی (۰/۷۷) و روان گسستگی (۰/۷۹) می باشد، که همگی از نظر روان سنجی در حد مطلوبی است.

یافته ها

ضریب همبستگی بین خرده مقیاس های فهرست ۹۰ نشانه ای با ترس از بد ریختی بدنی در کل دانشجویان برابر جسمانی سازی (۰/۳۰)، رفتار وسواسی-جبری (۰/۴۰)، حساسیت در روابط متقابل (۰/۴۳)، افسردگی (۰/۴۳)، اضطراب (۰/۳۵)، خصومت (۰/۳۱)، هراس (۰/۳۲)، افکار پارانوئیدی (۰/۳۲)، روان گسستگی (۰/۴۳) است که همگی این ضرایب در سطح $p < 0/001$ معنی دار هستند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون به روش هم زمان در کل دانشجویان نشان می دهد که از میان مجموع اختلالات روانشناختی، متغیرهای حساسیت بین فردی ($MR = 0/55$)، ضریب تعیین برابر ۰/۳۰ و نسبت F برابر ۱۵/۶۸، وسواس جبری ($MR = 0/56$)، ضریب تعیین برابر ۰/۳۲ و نسبت F برابر ۱۰/۳۰ و افسردگی ($MR = 0/57$)، ضریب تعیین برابر ۰/۳۲ و نسبت F برابر ۸/۳۷ است که همگی در سطح

$P < 0.001$ معنی دار هستند. همان طور که جدول ۱ نشان می دهد، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام نشان می دهد که بهترین متغیر پیش بینی کننده ی ترس از بد ریختی بدنی در کل دانشجویان، متغیر پیش بین حساسیت بین فردی است و سایر اختلالات روانشناختی از معادله ی رگرسیون حذف می شوند. این نتایج با نتایج به دست آمده از دانشجویان پسر مشابه بود، اما نتایج رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای دانشجویان دختر در جدول ۲ نشان می دهد، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام نشان می دهد که بهترین متغیر پیش بینی کننده ی ترس از بد ریختی بدنی در دانشجویان دختر به ترتیب حساسیت بین فردی و رفتار و سواسی-جبری هستند و سایر اختلالات روانشناختی از معادله ی رگرسیون حذف می شوند.

جدول ۱: نتایج رگرسیون چندگانه ی اختلالات روانشناختی با ترس از بد ریختی به روش گام به گام برای کل دانشجویان

متغیر ملاک	شاخص آماری	MR	RS	F P	ضرایب رگرسیون
بد ریختی بدنی	متغیر پیش بین حساسیت بین فردی	۰/۴۷	۰/۲۳	۷۶/۶۲ <۰/۰۰۱	$= 0.47B$ $= 8.75t$ <۰/۰۰۱P

جدول ۲: نتایج رگرسیون چندگانه ی اختلالات روانشناختی با ترس از بد ریختی به روش گام به گام برای دانشجویان دختر

متغیر ملاک	شاخص آماری	MR	RS	F P	ضرایب رگرسیون	
					۱	۲
بد ریختی بدنی	حساسیت بین فردی	۰/۴۹	۰/۲۴	۴۰/۲۰ <۰/۰۰۱	$= 0.25B$ $= 5.02t$ <۰/۰۰۱P	
	حساسیت بین فردی و رفتار و سواسی-جبری	۰/۵۵	۰/۳۰	۲۶/۲۶ <۰/۰۰۱	$= 0.23B$ $= 0.6t$ <۰/۰۰۱P	$= 0.44B$ $= 5.67t$ <۰/۰۰۱P

بحث

برخی افراد اشتغال ذهنی مداومی درباره ی وضعیت جسمانی خویش دارند و علی رغم ظاهر طبیعی، ترس مفرط و نگران کننده ای را درباره ی وضعیت ظاهر جسمانی خود ابراز می کنند. این ترس افراطی می تواند تبدیل به احساس وجود خیالی نقص در بدن گردد و بسیاری از این افراد را به سوی عمل جراحی زیبایی برای تغییر وضعیت ظاهری خود سوق دهد. درصد بالایی از دانشجویان دانشگاه از ظاهر جسمانی خود ناراضی هستند و علاقه مندند تا ظاهر خود را تغییر دهند و درصدی از آن ها ترس از تصویر بدنی یا بد ریختی بدنی دارند. ترس ها و ناراضی‌هایی از ظاهر جسمانی می تواند روی عمل کرد اجتماعی و روابط بین فردی افراد اثر بگذارد. در این باره یافته های این تحقیق با یافته ی قبلی هماهنگ است به طوری که یافته های ما نیز نشان می دهد که بین حساسیت در روابط بین فردی و ترس از بد ریختی بدنی رابطه وجود دارد و یکی از پیش بینی کننده های ترس از بد ریختی بدنی است. این نشان می دهد افرادی که در روابط متقابل اجتماعی خود حساس تر هستند، ترس های بیشتری از ظاهر جسمانی خود و ارزیابی های دیگران درباره وضعیت جسمانی شان نشان می دهند. بر اساس نتایج کسب شده از تحلیل رگرسیون، این تحقیق نشان می دهد که علاوه بر حساسیت بین فردی، رفتارهای وسواسی-جبری نیز بهترین پیش بینی کننده ی ترس از بد ریختی بدنی محسوب می شود. نتایج این تحقیق در دانشجویان نشان می دهد که رفتارهای وسواسی به ویژه رفتارهای وسواسی مرتبط با ظاهر جسمانی می تواند با بد ریختی بدنی رابطه داشته باشد. نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می دهد که ناراضی‌هایی جسمانی می تواند با افسردگی، وسواس و حساسیت بین فردی رابطه داشته و منجر به بروز مشکلاتی در روابط بین فردی و کاهش عمل کرد اجتماعی گردد. نیارمندی های دانشجویان دانشگاه برای برقراری ارتباط مناسب در دوران جوانی، بالینگران و مشاوران را به این امر مهم سوق می دهند. جلسات مشاوره ی گروهی و آموزش های همگانی درباره ی خطرات ترس از بد ریختی بدنی می تواند منجر به افزایش عمل کرد اجتماعی دانشجویان و بهبود مهارت های ارتباطی گردد.

منابع

- Bellino, S., Zizza, M., Rivarossa, A., Fulcheri, M. & Bogetto, F. (2006). Dysmorphic concern symptoms and Personality disorders: A clinical investigation in patients seeking cosmetic surgery. *Psychiatry Research*, 144(1), 73-78
- Biby, E. L. (1998). The relationship between body dysmorphic disorder and depression, self-esteem, somatization and obsessive compulsive disorder. *Journal of Clinical Psychology*, 54 (1), 489-499.